

Pandemi Çağı: Bilime Güven, Komplo Teorilerine Meydan

*Bilimsel otoritenin çalkalandığı COVID-19 dönemi:
Aşılar, dezenfektanlar ve YouTube virologları.*

Tarihin bir dönemine "çağ" denmesi için ya yüzyıllarca sürmesi ya da damardan sarsıcı bir etki bırakması gerekir. **COVID-19**, ikincisini seçti. Bir virtüs, sadece akciğerlere değil, toplumların aklına, güven sistemlerine ve bilimsel otoriteye de saldırdı. Bilim, pandemide hem kahramandı hem de zan altında bir sanıktı. Hadi gelin, maskeleri takıp bu çağın laboratuvarına bir dalalım.

Bilim Sahneye Çıkıyor: Kriz Zamanı Bilim

2020 başı... Wuhan'dan gelen bir haber: Yeni bir virtüs. Dünya önce kulak kabarttı, sonra gözlerini devirdi, en sonunda maskeleri taktı. Bilim insanları, hızla verileri analiz etti, semptomları haritaladı, virtüsün genomunu çözdü. Sadece birkaç hafta içinde, **SARS-CoV-2** virüsünün genetik kodu tüm dünyayla paylaşıldı. Modern bilimin refleksleri çalışıyordu.

Fakat bu hızlı refleks, herkesi ikna etmeye yetmedi. Çünkü bilim anlatırken, toplum sadece ne söylendiğine değil, nasıl söylendiğine de bakıyor. Ve o nasıl kısmı... biraz dağınıktı.

“Bilmiyoruz” Demek Ne Zaman Cesaret, Ne Zaman Zaaf?

Pandemi sürecinde bilim insanlarının belki de en çok söylediği şey şu oldu: “Bu konuda kesin konuşamayız. Daha fazla veriye ihtiyacımız var.” Bu tür ifadeler, bilimsel dürüstlüğün nişanesiydi. Ancak aynı zamanda halk için kafa karıştırıcıydı. Bilimin şüphesi, toplumun paniğine denk geldi. Bir gün çıkan bir araştırma A’yı derken, ertesi hafta çıkan başka bir çalışma Z’yi söylüyordu. Bilimin doğası buydu, ama toplumun doğası farklıydı: Netlik istiyordu.

Komplo Teorileri: Laboratuvardan Sosyal Medyaya

Bilimde boşluk olur ama internette boşluk olmaz. Bilim net konuşmadığında, o boşluğu YouTube virologları, Instagram homeopatları ve Twitter epistemologları doldurdu. En çok izlenen içerikler bilimsel olanlar değil, “ifşalar” oldu:

- "Aşıda çip var!"
- "Virüs laboratuvarda üretildi!"
- "Bill Gates'in planı bu!"
- "5G kuleleri virüs yayıyor!"

Bunlar mantıksız mıydı? Elbette. Ama "mantıksız ama cazip" her zaman kazanır. Çünkü karmaşık bilimsel açıklamalar yerine, düz bir suçlu bulmak kolaydır: Çin, ABD, aşı şirketleri, gizli tarikatlar...

Aşılar: Bilimin Zaferi mi, Halkın Şüphesi mi?

Pandemi tarihine altın harflerle yazılması gereken bir başarı varsa, o da **mRNA aşılarının** geliştirilmesidir. Pfizer-BioNTech ve Moderna, genetik

mühendisliğin doruğunda, yıllar sürecekle aşı geliştirme sürecini aylar içinde tamamladı. Bilim, insanlık tarihinin en hızlı ve en etkili koruma araçlarından birini üretti.

Ama bir sorun vardı: Aşılar, yalnızca laboratuvarlarda değil, zihinlerde de kabul görmek zorundaydı. Aşı karşıtlığı birden “özgürlük mücadelesi” kılığına büründü. Toplum ikiye bölündü: Aşığı medeniyetin gereği görenler ve aşığı totaliterliğin simgesi sayanlar. Sosyal medya, bu kutuplaşmayı besledi.

Bilim Kurulları, Siyaset ve Kamu Güveni

Ülkeler pandemiyle baş etmek için bilim kurulları oluşturdu. Ancak bu kurulların önerileri, çoğu zaman siyasi kararlarla gölgede bırakıldı. Maske zorunluluğu, sokağa çıkma yasakları, kapanma kararları... Bilimsel gerekçelerle değil, siyasi ajandalarla yönetildiğinde, halkın bilime olan güveni sarsıldı. Bilim “bir seçenek” gibi sunulunca, halk da kendi seçimini yaptı: Netflix’ten dizi önerisi alır gibi, aşı ya da komplo teorisi seçti.

COVID-19’un Bilimsel Mirası

Tüm kaosa rağmen, COVID-19 süreci bilimin bazı yönlerini hiç olmadığı kadar görünür kıldı:

- Bilimin küresel iş birliği potansiyeli ortaya çıktı.
- Açık erişimli yayıncılık, veri paylaşımı yaygınlaştı.
- Pandemi, “bilimsel iletişim”in ne kadar hayati olduğunu gösterdi.
- Kriz, bilimsel okuryazarlık eksikliğini gözler önüne serdi.

Ayrıca sağlık politikalarının, sosyolojinin, psikolojinin ve iletişimin – yani bilimin sadece teknik değil, **insani boyutlarının** – ne kadar önemli olduğu anlaşıldı.

“Bilimsel Bilgi”ye Güvenin Erozyonu ve Yeni Normal

Pandemi, “bilime güven” kavramını da yeniden tartışmaya açtı. Güven, mutlak bilgiyle değil, şeffaflıkla ve samimiyetle inşa edilir. Ama bilimsel kurumlar bu süreçte her zaman iyi bir iletişim sınavı veremedi.

- Bilgi sürekli değişti.
- Bilim insanları bazen çelişkili konuştu.
- Medya, spekülasyonu haber gibi sundu.

Sonuç: Bazı insanlar bilime daha çok sarıldı, bazıları ondan tümenden uzaklaştı.

Dezenfektanlar, Tencere Kapaklar ve Zoom Mezuniyetleri

Bu bölümde biraz hafifleyelim mi? Pandemi, bilimsel değilse de kültürel olarak da unutulmaz izler bıraktı:

- Kapı kollarını çamaşır suyuyla silmek,
- Tencerelere vurarak sağlıkçılara destek vermek,
- Zoom’da doğum günü kutlamak ya da mezuniyet töreni yapmak,
- Ekmek mayalayarak içsel huzura ulaşmak,
- Salgın sırasında "daha önce hiç adını duymadığımız" virologları evimizin konuğu etmek.

Yani bilim kadar, mizah da hayatta kalmamızı sağladı.

Gelecek Pandemiler İçin Dersler

Bilim dünyası şimdiye dek birçok salgınla karşılaştı ama bu kez küresel internet, sosyal medya ve komplo çağıyla birleşmiş bir pandemi yaşandı. Bundan sonraki pandemiler için şu dersler unutulmamalı:

- Bilim insanları sadece laboratuvarında değil, ekran önünde de eğitim almalı.
- Kamuoyuyla açık ve net iletişim şart.
- Komplo teorileri, veriyle değil, güvenle çürütülür.
- Sadece tıbbi değil, **sosyal bağışıklık** da geliştirilmeli.

- COVID-19 pandemisi, modern bilimin krizlere ne kadar hızlı tepki verebileceğini gösterdi, ancak aynı zamanda bilimsel bilginin **iletişimdeki zorluklarını** ve **belirsizliklerin** toplumda yarattığı kafa karışıklığını ortaya çıkardı.
- Bilim insanlarının “bilmiyoruz” demesi, bilimsel dürüstlüğün bir parçası olmasına rağmen, halk tarafından bir **zaaf** olarak algılandı ve bu boşluk, sosyal medyada hızla yayılan **komplo teorileri** ile dolduruldu.
- **mRNA aşılarının** geliştirilmesi, bilimin en büyük zaferlerinden biriydi, ancak aşı karşıtlığı ve yanlış bilgilendirme kampanyaları, bu bilimsel başarıya olan güveni sarstı.
- Bilimsel kurulların önerilerinin siyaset tarafından manipüle edilmesi veya göz ardı edilmesi, kamuoyunun **bilime olan güveninin erozyonuna** neden oldu.
- Pandemi, bilimsel okuryazarlığın ne kadar kritik olduğunu gösterdi ve gelecekteki krizler için **bilimsel iletişimin** geliştirilmesi gerektiğini vurguladı.
- Sonuç olarak, pandemi çağında bilim, hem mucize beklenen bir kurtarıcı hem de her hatasında eleştirilen bir sanık olarak görüldü; ancak unutulmamalıdır ki, pandemide asıl kaybedilen bilim değil, **bilime olan güvendi.**